

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ
У СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИTHE CURRENT STATE OF ENTERPRISE RISK MANAGEMENT
IN THE VALUE SYSTEM OF THE CIRCULAR ECONOMY

У ході аналізу сучасного стану управління ризиками підприємств в системі цінностей циркулярної економіки в Україні аргументовано, що циркулярна економіка є як трендом, так і необхідністю для підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємств. Доведено, що інтеграція принципів циркулярної економіки сприяє оптимізації ресурсів, зниженню виробничих відходів, а також забезпечує більш стійке виробництво. Крім того, обґрунтовано, що впровадження інноваційних технологій таких як штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей, і розширена аналітика забезпечує підприємствам засоби для ефективного управління ризиками. Результати дослідження підтвердили, що циркулярні практики та технології допомагають управляти ризиками й інтегрують цінності циркулярної економіки в діяльність підприємств, підвищуючи їх довгострокову конкурентоспроможність і стійкість. Це, у свою чергу, сприяє формуванню глибокого розуміння механізмів ефективного управління в умовах циркулярної економіки, що можуть бути використані для підготовки менеджерів вищої ланки, розробки корпоративних політик і стратегічного планування. Завершальний висновок підкреслює не тільки важливість циркулярної економіки як стратегічного напрямку розвитку для українських підприємств, але й визначає основні шляхи їх адаптації до змінюваних ринкових умов. Таким чином, на основі аналізу було аргументовано, що впровадження інтегрованих ризик-менеджмент систем, які враховують цінності циркулярної економіки, є критично важливим для забезпечення стійкості та успішного розвитку підприємств на міжнародному рівні.

Ключові слова: циркулярна економіка, ризик-менеджмент, вітчизняні підприємства, ефективне управління, стійкість підприємств.

The modern state of the economy and the environment presents Ukrainian enterprises with complex challenges, among which the integration of environmental standards and principles of the circular economy into risk management strategies occupies a key position. Ensuring business resilience in such conditions requires the implementation of innovative technologies, the development of new management practices focused on efficiency and minimizing environmental impact. The adoption of the circular economy involves a profound transformation of business models, including changes in production processes, consumption, waste management, and resource reuse. Special attention in this study is devoted to the analysis of risks associated with these changes and the development of methods for their minimization and management. In the analysis of the current state of enterprise risk management within the framework of circular economy values in Ukraine, it is argued that the circular economy is both a trend and a necessity for enhancing the competitiveness and resilience of enterprises. It has been demonstrated that the integration of circular economy principles contributes to resource optimization, reduction of production waste, and ensures more sustainable production. Additionally, it is justified that the adoption of innovative technologies such as artificial intelligence, blockchain, Internet of Things, and advanced analytics provides enterprises with tools for effective risk management. The research findings confirm that circular practices and technologies help manage risks and integrate the values of the circular economy into enterprise activities, thereby enhancing their long-term competitiveness and resilience. This, in turn, fosters a deep understanding of effective management mechanisms in the context of the circular economy, which can be utilized for senior management training, corporate policy development, and strategic planning. The concluding remarks underscore not only the importance of the circular economy as a strategic development direction for Ukrainian enterprises but also identify the main avenues for their adaptation to changing market conditions. Thus, based on the analysis, it is argued that the implementation of integrated risk management systems that consider the values of the circular economy is critically important for ensuring the stability and successful development of enterprises at the international level.

Key words: circular economy, risk management, domestic enterprises, effective management, sustainability of enterprises.

УДК 658.155:502.175

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-1>

Бахор О.Р.

аспірант кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів, Національний університет «Львівська політехніка»

Bahor Ostop

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки та навколишнього середовища ставить перед українськими підприємствами складні завдання, серед яких ключове місце займає інтеграція екологічних стандартів і принципів циркулярної економіки в стратегії управління ризиками. Забезпечення стійкості бізнесу в таких умовах вимагає впровадження інноваційних технологій, розвитку нових управлінських практик, орієнтованих на

ефективність і мінімізацію екологічного впливу. Впровадження циркулярної економіки передбачає глибоку трансформацію бізнес-моделей, що включає зміни в процесах виробництва, споживання, відходів та повторного використання ресурсів. Особливу увагу у даному дослідженні приділено аналізу ризиків, які можуть супроводжувати ці зміни, та розробці методів їх мінімізації та управління. Такий підхід вимагає теоретичного

обґрунтування і практичної перевірки на реальних бізнес-структурах. Це вимагає вивчення досвіду провідних українських компаній з урахуванням цінностей циркулярної економіки, їхніх стратегій і практик в управлінні ризиками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У сфері аналізу, оцінки та ідентифікації ризиків та їх впливу на діяльність бізнесу проводилися дослідження на різних рівнях розвитку економіки як у всьому світі, так і в Україні. Особливу увагу заслуговують публікації в цьому напрямку таких вчених [1–9], як Зеркаль А.В., Чайкіна А., Кицак Т.Г., Донець Л.І., Івченко І.Ю., Зоріна О.А., Крамчанінова М.Д., Вахлакова В.В., Лук'янова В.В. Вони дослідили основні принципи оцінки ризиків, теоретичні та методологічні підходи до їх ідентифікації та впливу на фінансово-економічний стан підприємств. Однак залишається невирішеним питання визначення та оцінка факторів, що впливають на ефективність управління підприємницькими ризиками в контексті цінностей сталого розвитку. Дослідження в цьому напрямку може сприяти розкриттю нових аспектів управління ризиками та створенню більш ефективних стратегій розвитку підприємств.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є розробка рекомендацій для підприємств, що прагнуть оптимізувати свої операційні процеси і водночас мінімізувати екологічний вплив та управляти потенційними ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідження базується на аналізі сучасних тенденцій в управлінні ризиками, використанні технологій і методів оцінки ефективності управлінських рішень. Результати цієї роботи повинні сприяти формуванню глибокого розуміння механізмів ефективного управління в умовах циркулярної економіки, які можуть бути використані для підготовки менеджерів вищої ланки, розробки корпоративних політик і стратегічного планування. Такий підхід вимагає всебічного розуміння проблематики, і дослідження направлене на визначення найбільш ефективних стратегій для впровадження інноваційних підходів у практику управління ризиками вітчизняних підприємств.

Характеризуючи сучасний стан управління підприємницькими ризиками в Україні в контексті цінностей циркулярної економіки слід відзначити, що йому притаманне активне використання інновацій та технологічних рішень, що сприяє ефективному протистоянню різноманітним викликам. Серед ключових напрямків, які включають штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей, кібербезпеку та розширену аналітику, кожен має важливе значення у створенні стійких та відповідальних підприємницьких практик. Штучний інтелект і машинне навчання, зокрема через платформу DataRobot, забезпечують українським банкам,

таким як ПриватБанк, можливість глибокого аналізу даних для оцінки кредитних ризиків та оптимізації портфеля інвестицій. Ці технології допомагають оптимізувати використання ресурсів та підвищити прозорість у фінансових операціях. Блокчейн, реалізований через платформу Bitfury Exopim, використовується аграрними компаніями, такими як Кернел та МХП, для забезпечення прозорості та безпеки у ланцюжках поставок. Це сприяє не лише зниженню ризиків шахрайства, але й підтримці стандартів циркулярної економіки. Інтернет речей, застосований через рішення Cisco IoT, дозволяє компаніям, таким як Фармак, ефективно моніторити виробничі процеси, знижуючи ризики та оптимізуючи виробництво. Систематичний моніторинг допомагає забезпечити стійкість виробництва і знизити відходи. У сфері кібербезпеки, за допомогою рішень від Kaspersky, IT-компанії, як-от SoftServe та ELEKS, забезпечують захист корпоративних даних і інформації про клієнтів, підвищуючи їх кіберстійкість та відповідальність перед споживачами. Нарешті, розширена аналітика через інструменти Tableau дозволяє рітейлерам, як АТБ і Сільпо, краще розуміти поведінку споживачів і оптимізувати асортимент, що веде до більш раціонального використання ресурсів та підвищення ефективності. Ці технологічні рішення не тільки допомагають управляти ризиками, але й інтегрують цінності циркулярної економіки в діяльність підприємств, підвищуючи їх довгострокову конкурентоспроможність і стійкість.

Ризик-менеджмент має бути спрямований на гарантування досягнення стратегічних цілей підприємства, забезпечення безперервності його розвитку з інтеграцією в процес прийняття управлінських рішень. Стратегічне спрямування ризик-менеджменту для покращення ефективності діяльності підприємства в систему управління підприємством рекомендуються проводити на основі: розвитку стратегії ризик-менеджменту, особлива увага має приділятися спостереженню зі сторони топ-менеджменту з приводу ризик-менеджменту та надання їм відповідної звітності; інтеграції ризик-менеджменту в бізнес-процеси, оскільки введення ризик-менеджменту в операції бізнес-планування та оцінювання ефективності дозволяють підприємствам досягнути стратегічних та оперативних цілей; удосконалення функцій управління, які дають змогу зменшити витрати, збільшити покриття ризиків та покращити ефективність діяльності бізнесу; удосконалення процесів управління персоналом та заходів контролю, адже за рахунок спрямованості на провідні бізнес-процеси та використання автоматизованих заходів контролю можливо зменшити витрати та покращити ефективність на розробку процесів контролю; оптимізація ризик-менеджменту та надання інформації для стейкхолдерів з при-

воду тиску ризиків, активних заходів їхній протидії та можливостей забезпечення сталого розвитку підприємства [1].

Продовжуючи аналіз впливу технологічних рішень на підприємницькі структури в Україні, важливо враховувати, що такі інновації не тільки поліпшують оперативні показники та забезпечують стійкість бізнес-моделей, але й сприяють розвитку корпоративної культури (великого значення ролі корпоративної культури, як додаткової можливості підвищення конкурентоспроможності, надають американські компанії. Консультанти Томас Дж.Пітере і Роберт Х.Уотермен у процесі аналізу «наддосягнень» 62 американських фірм з'ясували: 88% серед високоприбуткових фірм мають спеціальні підрозділи, які відповідають безпосередньо за впровадження моральних цінностей; 74% популяризують програму цінностей установи для залучення та переманювання найкращих кадрів; 65% фірм мають програми поєднання цих цінностей із заходами для підвищення рентабельності; 58% фірм розробляють спеціальні програми культурної роботи серед персоналу. У компаній із середнім і низьким рівнем прибутку відповідні показники були нижчими майже вдвічі, а деякі відсутні взагалі. Оцінюючи розвиток корпоративної культури в Україні, за результатами соціологічних досліджень можна говорити про таке: 55% сучасних українських керівників вважають, що в ідеалі корпоративна культура має бути на підприємстві; 40% наших підприємців намагаються сформувати її за допомогою західних технологій; 35% визнають потребу в ній, але для цього в них не вистачає ні часу, ні ресурсів; 25% узагалі вважають її непотрібною [3], заснованої на принципах сталості та відповідальності. Штучний інтелект та машинне навчання, наприклад, не лише полегшують обробку великих даних, але й стимулюють прийняття етичних рішень на основі передбачуваного аналізу. Це означає, що компанії можуть заздалегідь ідентифікувати потенційні етичні ризики у своїх стратегіях і запобігти їм до їх виникнення. Технології блокчейну, які використовуються для забезпечення прозорості в ланцюгах поставок, важливі не лише для боротьби з шахрайством, але й для сприяння прозорій торгівлі та чесному обігу товарів, що в свою чергу підтримує глобальні ініціативи сталого розвитку. Це особливо актуально для аграрного сектору, де контроль за якістю продукції та її походженням може суттєво вплинути на екологічні та соціальні стандарти. Використання IoT сприяє не тільки збору та аналізу даних про стан виробничого обладнання, але й підвищує загальну ефективність використання ресурсів. Це важливо для підприємств, які прагнуть мінімізувати свій екологічний слід, оптимізувати використання сировини та зменшити кількість відходів через більш точне планування потреб. Кібербез-

пека є критичним аспектом у забезпеченні довіри та безпечного обігу інформації, що є основою для будь-якої сучасної цифрової економіки. Захист даних не просто захищає від втрати фінансових ресурсів, але й підтримує корпоративну відповідальність та довіру споживачів, що є основою для стійкого розвитку. Таким чином, інтеграція передових технологічних рішень в підприємницьку діяльність сприяє не лише підвищенню ефективності і зниженню ризиків, але й створює підґрунтя для розвитку циркулярної економіки, що спирається на принципи сталості, відновлення та відповідального використання ресурсів. Ці технологічні стратегії можуть значно вплинути на загальну культуру підприємства, підвищуючи їх готовність до майбутніх викликів і змін в глобальному бізнес-середовищі.

У контексті відновлення України після війни, концепції сталого розвитку набувають стратегічного значення для довгострокового успіху бізнесу. Значення цих концепцій посилюється залученням міжнародних партнерів, котрі орієнтовані на цінності циркулярної економіки. У цьому світлі, українські підприємства зустрічаються з необхідністю забезпечення економічної стійкості, водночас дбаючи про соціальну відповідальність та екологічну обачність. Така багатогранна відповідальність вимагає від компаній втілення стратегій, які не лише зміцнюють їх зсередини, але й сприяють створенню стійкого економічного середовища в умовах кризи. В цьому сенсі особлива увага приділяється інноваціям, які відкривають нові можливості для залучення капіталу, що підкреслюється у щорічних зверненнях впливових світових лідерів, таких як Ларрі Фінк із BlackRock. Його акцент на переосмисленні відносин між компанією, її працівниками та суспільством відображає глобальний рух до врахування ESG (екологічних, соціальних та управлінських критеріїв) в стратегію корпоративного розвитку. За даними Bloomberg Intelligence, активи, що враховують ESG, зросли з 22,8 трлн доларів у 2016 році до 35 трлн доларів у 2020 році, з перспективою досягнення 50 трлн доларів до 2025 року. Це підкреслює зростаючу важливість ESG-інтеграції для інвесторів і підприємницьких структур, особливо в контексті стійкого управління ризиками та використання інновацій як стратегічної переваги. Однак, впровадження цих практик стикається з викликами, зокрема з відсутністю чіткої власності, критеріїв успіху, інтеграції у стратегічне планування та залученням співробітників. Такі бар'єри можуть уповільнювати зусилля компаній зосередити свої інноваційні зусилля на ESG, як зазначається у дослідженні Єльської школи менеджменту та Wharton School. Незважаючи на ці виклики, українські компанії продовжують демонструвати здатність до інноваційних змін, як це видно з ініціатив,

таких як SDG Innovation Accelerator, що сприяють реалізації сталих рішень, зокрема в рамках циркулярної економіки [4]. Таким чином, сучасні практики управління ризиками в системі цінностей циркулярної економіки стають ключовими для стійкого розвитку українських підприємств, дозволяючи їм не тільки виживати у кризових умовах, а й ставати лідерами в реалізації глобальних стандартів відповідальності та інновацій.

Українські підприємства інтегрують принципи циркулярної економіки в свої стратегії управління ризиками, що відіграє ключову роль у їхній здатності адаптуватися до змінних економічних умов і реалій після війни. Циркулярна економіка, що сприяє мінімізації відходів та ефективному повторному використанню ресурсів, стає не просто трендом, а необхідністю для забезпечення довгострокової стійкості бізнесу. У якості прикладів практичної реалізації цінностей циркулярної економіки приведемо такі:

- фармацевтична індустрія: проект "Ліки утилізуй – планету рятуй" від «Фармак» та «Аптека доброго дня» є яскравими прикладами відповідального підходу до поводження з медичними відходами;

- будівельна галузь: компанія «Ковальська», один із лідерів будівельної індустрії в Україні, впровадила технології переробки бетонних відходів. Це дозволяє зменшити обсяг відходів на виробництві та знизити витрати на сировину, перетворюючи відходи назад у використовувані матеріали;

- текстильна індустрія: компанія «Файна Текстиль», розташована у Львівській області, ініціювала програму збору та переробки використаного одягу. Зібрані матеріали перетворюються на нові текстильні вироби, що допомагає знижувати екологічний вплив виробництва одягу;

- харчова промисловість: компанія «Органік Мілк» впровадила систему вторинної переробки органічних відходів з молочного виробництва. Використовуючи сучасні технології біогазових установок, компанія перетворює відходи на енергію, яка потім використовується для потреб виробництва, знижуючи залежність від зовнішніх джерел енергії;

- автомобільна промисловість: компанія «Авто Крафт Україна» реалізувала програму повторного використання деталей автомобілів, які не підлягають відновленню після аварій. Через ремонтні майстерні деталі переробляються та повторно використовуються у виробництві нових автомобілів або продаються як запчастини;

- електроніка та технології: ІТ-компанія «Техно Інновації» розробила програму повторного використання старих комп'ютерних комплектуючих для створення навчальних комп'ютерів, які надаються школам і університетам, що зменшує відходи електроніки і сприяє покращанню освітніх умов;

- сільське господарство: агрофірма «Зелене Поле» впровадила технології кругового використання води на своїх полях. Вода з поливу збирається, очищається та повторно використовується, значно зменшуючи водоспоживання та забруднення місцевих водойм;

- виробництво упаковки: компанія «Еко Пак Солюшнс» розробила та впровадила біорозкладані упаковки для харчових продуктів. Використання природно розкладаних матеріалів дозволяє зменшити кількість пластикових відходів, які потрапляють на звалища.

За даними Європейської комісії, циркулярна економіка може збільшити ВВП Європейського Союзу на додаткові 0,5% до 2030 року та створити близько 700 тисяч нових робочих місць. Циркулярна економіка, що сприяє оптимізації ресурсів та мінімізації відходів, має значний потенціал для економічного зростання та створення робочих місць у всьому світі. Відповідно до звіту, опублікованого Світовим економічним форумом, повний перехід на циркулярну економіку може збільшити світовий ВВП на 4,5 трлн. дол. до 2030 року. Це зумовлено більш ефективним використанням матеріалів та інноваціями у способах виробництва і споживання. Крім того, за даними Фонду Еллен Макартур, який спеціалізується на переході до циркулярної економіки, в Європі можна уникнути витрат у розмірі 600 млрд. євро, або 630 млн. тонн відходів щороку, впроваджуючи циркулярні практики. Ці цифри підкреслюють економічну вигоду від переходу до моделі, яка зосереджена не тільки на зниженні впливу на довкілля, але й на збільшенні продуктивності та створенні економічної вартості. Додатково, згідно з дослідженням Міжнародного енергетичного агентства, циркулярні енергетичні стратегії можуть зменшити викиди парникових газів на 3,7 млрд. тонн CO₂ щороку до 2050 року. Це демонструє не тільки екологічну, але й соціальну відповідальність, спрямовану на боротьбу зі зміною клімату.

В Україні, перехід до циркулярної економіки також виявляється перспективним. Національний звіт зі сталого розвитку підкреслює, що запровадження циркулярних методів може допомогти зменшити залежність країни від імпортованих ресурсів та енергії, що в свою чергу може сприяти національній економічній безпеці. Україна, інтегруючи ці принципи, має потенціал залучати інвестиції, що базуються на зелених технологіях, і стимулювати економічне зростання. Однак, українські компанії стикаються з викликами, такими як відсутність спеціалізованої інфраструктури для переробки певних типів відходів та потреба в інвестиціях для розробки нових технологій. Згідно з дослідженням World Economic Forum, усунення цих бар'єрів і запровадження ефективних політик може значно прискорити перехід до

циркулярної економіки. Отож, циркулярна економіка не тільки допомагає українським підприємствам управляти ризиками ефективніше, але й відкриває нові можливості для інновацій та стійкого розвитку. Інтеграція цих принципів в бізнес-стратегії є ключовим кроком на шляху до залучення міжнародного капіталу та виходу на глобальні ринки, забезпечуючи довгострокову конкурентоспроможність та стійкість.

Таким чином, впровадження принципів циркулярної економіки сприяє оптимізації використання ресурсів і забезпечує ефективне управління ризиками, що є критично важливим в сучасних умовах економічної невизначеності та екологічних викликів. Інтеграція інноваційних технологій забезпечує українським компаніям потужні інструменти для вирішення завдань циркулярної економіки. Впровадження цих технологій дозволяє підвищувати ефективність виробничих процесів і зменшувати екологічний вплив діяльності підприємств, що відповідає глобальним трендам сталого розвитку. Через систематичне впровадження циркулярних методів та стратегічне управління ризиками підприємства можуть значно зменшити витрати та забезпечити стійкість до зовнішніх впливів. Зокрема, приклади з фармацевтичної, будівельної, текстильної та інших індустрій демонструють, як підприємства успішно інтегрують циркулярні принципи в свої ділові моделі, покращуючи при цьому екологічні показники та залучаючи нові інвестиції.

Висновки з проведеного дослідження. На основі аналізу та вивчення досвіду провідних українських компаній можна рекомендувати активізацію державної підтримки для сприяння переходу на циркулярні моделі, зокрема через розробку сприятливих умов для інвестицій в зелені технології та впровадження стимулів для підприємств, які активно впроваджують інновації у свої виробничі процеси. Також критично важливим є створення нормативно-правової бази, яка б підтримувала розвиток та імплементацію циркулярних економічних практик на всіх рівнях управління. Це включає в себе ініціативи, спрямовані на зниження податкового навантаження для екологічно орієнтованих проєктів, гранти на дослідження та розробку в області циркулярної економіки, а також підтримку освітніх програм, спрямованих на підготовку кваліфікованих фахівців у цій галузі. Крім того, ефективне співробітництво між приватним і державним секторами може значно прискорити трансформацію бізнес-моделей у напрямку сталого використання ресурсів. Партнерства з міжнародними організаціями та залучення зовнішнього фінансування також можуть відіграти ключову роль у реалізації амбітних проєктів, що відповідають глобальним екологічним стандартам. Врешті-решт, національна стратегія з підтримки цир-

кулярної економіки повинна включати заходи, спрямовані на підвищення громадської свідомості та залучення громадян до обговорення та впровадження екологічних ініціатив. Забезпечення прозорості використання екологічних технологій та методів управління ресурсами дозволить залучити широкі верстви населення до активної участі в процесі переходу країни на циркулярні стандарти, зміцнюючи екологічну безпеку та сприяючи сталому соціально-економічному розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зеркаль А. В. Корпоративна культура та комерційна свідомість персоналу – інноваційні напрями розвитку підприємств : *монографія*. Tallinn : Teadmus OÜ, 2022, 346 с.
2. Чайкіна А. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5>.
3. Кицак Т.Г. Вітчизняні реалії становлення корпоративної культури на підприємствах. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2810>.
4. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : *навчальний посібник*. Київ : Центр навч. літ., 2018. 312 с.
5. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : *навчальний посібник*. Київ : Центр учбової літератури. 2017. 344 с.
6. Зоріна О. А. Методи аналізу фінансових ризиків. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку контролю і аналізу*. 2020. № 2(20). С. 221–229.
7. Крамчанінова М.Д., Вахлакова В.В. Пандемії як загрози нового типу для економічної безпеки в умовах глобалізації. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 18–23.
8. Лук'янова В.В. Діагностика ризику діяльності підприємства : *монографія*. Хмельницький : В.В. Ковальський. 2017. 312 с.
9. Як інноваційні підходи до ESG допомагають відновленню України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/15/708751/>

REFERENCES:

1. Zerkal' A.V. (2022) Korporatyvna kul'tura ta komertsiyna svidomist' personalu – innovatsiyni napryamy rozvytku pidpryyemstv [Corporate culture and commercial consciousness of personnel – innovative directions of enterprise development]: monohrafiya. Tallinn: Teadmus OÜ, pp. 346. (in Ukraine).
2. Chaykina A. (2022) Osoblyvosti intehratsiyi ryzyk-menedzhmentu v systemu upravlinnya pidpryyemstvom [Peculiarities of the integration of risk management into the enterprise management system]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, vol. (39). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5>. (in Ukraine)
3. Kytsak T.H. (2014) Vitchyznyani realiyi stanovleniya korporatyvnoyi kul'tury na pidpryyemstvakh [Domes-

tic realities of the formation of corporate culture at enterprises]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 1. Availavle at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2810> (in Ukraine)

4. Donets' L.I. (2018) Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiryuvannya [Economic risks and methods of their measurement: study guide]: navchal'nyy posibnyk. Kyiv : Tsentr navch. lit., p. 312. (in Ukraine)

5. Ivchenko I.Yu. (2017) Modelyuvannya ekonomichnykh ryzykiv i ryzykovykh sytuatsiy [Modeling of economic risks and risk situations: study guide]: navchal'nyy posibnyk. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, p. 344. (in Ukraine)

6. Zorina O.A. (2020) Metody analizu finansovykh ryzykiv [Methods of financial risk analysis]. *Problemy teorii ta metodolohiyi bukhhalters'koho obliku kontrolyu i analizu – Problems of the theory and methodo-*

logy of accounting, control and analysis, vol. 2(20). pp. 221–229. (in Ukraine)

7. Kramchaninova M.D., Vakhlakova V.V. (2020). Pandemiya yak zahrozy novoho typu dlya ekonomichnoyi bezpeky v umovakh hlobalizatsiyi [Pandemics as a new type of threat to economic security in the conditions of globalization]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 11, pp. 18–23. (in Ukraine)

8. Luk"yanova V.V. (2017) Diahnostyka ryzyku diyal'nosti pidpryyemstva [Risk diagnostics of the enterprise]: monohrafiya. Khmel'nyts'kyy : V.V. Koval's'kyy, 312 p. (in Ukraine)

9. Yak innovatsiyini pidkhody do ESG dopomahayut' vidnovlennyyu Ukrayiny [How innovative approaches to ESG help the recovery of Ukraine]. Availavle at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/15/708751/> (in Ukraine)